

Evropská bezpečnost v globálním kontextu

(Reflexe bezpečnostních analýz a prognóz ve světě, v EU a v ČR v letech 2003-2008)

V prosinci 2008 uplynulo pět let od přijetí evropské bezpečnostní strategie. Na sklonku dramatického roku 2003, který byl z bezpečnostního hlediska ve znamení vyostřeného sporu mezi řadou evropských zemí a Spojenými státy v kauze Irák, spatřil světlo světa 21stránkový dokument, ve kterém EU poprvé definovala hlavní hrozby a výzvy pro evropskou bezpečnost spolu s možnými způsoby jak těmto výzvám a hrozbám čelit. Strategie již názvem dokumentu „Bezpečná Evropa v lepším světě“ jasně definovala dlouhodobou vizi evropské bezpečnostní politiky. [1]

Obsah strategie vyvolal politickou a odbornou diskuzi, často i kritiku, že se jedná spíše o politické prohlášení určené vnějšímu světu, než o dokument strategického charakteru. Tento text se této diskuzi a možným politickým implikacím nevěnuje. Je však třeba zdůraznit, že evropská bezpečnostní strategie byla jedním z významných podnětů k serióznímu přemýšlení o budoucnosti Evropy, o jejím politickém a ekonomickém vlivu v dramaticky měnícím se světě, což odráží i řada bezpečnostních analýz a prognóz, které spatřily světlo světa v uplynulých pěti letech.

Evropou v daném kontextu máme primárně na mysli Evropskou unii, v níž je od 1. ledna 2007 sdružena polovina evropských států. Z politologického hlediska je možné přijmout přístup britského historika Timothy Gartona Ashe, který pod pojmem Evropa definuje pět různých významů: historickou koncepci, kontinent s nejasnými hranicemi, evropské státy jednající prostřednictvím svých národních institucí, Evropskou unii a vizi, kterou by měla naplnit. [2]

Ve Středisku bezpečnostní politiky Centra pro sociální a ekonomické strategie Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy (SBP CESES FSV UK) se prognózám a analýzám věnujeme systematicky a kontinuálně od chvíle, kdy středisko před čtyřmi lety vzniklo, což vyplývá i ze zadání výzkumného záměru FSV UK „Rozvoj české společnosti v EU: výzvy a rizika“ a z bezpečnostního výzkumu realizovaného ve spolupráci s Institutem ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč (IOOLB). Nebylo proto až tak složité identifikovat hlavní prognózy a analýzy, které se zaměřují na evropskou bezpečnost v globálních souvislostech ve střednědobém a dlouhodobém horizontu – v daném případě kolem dvaceti let. K těmto prognózám a analýzám přiřazujeme i prognostickou a analytickou produkci SBP, resp. CESES. Můžeme se také opírat o intenzivní mezinárodní spolupráci – jedná se především o naši účast v European Security Research and Innovation Forum, jeho páté pracovní skupině Foresight and Scenarios.

Nyní k vlastním analýzám a prognózám. Celkem jsme identifikovali 48 zdrojů. V případě prognóz byla kritériem pro jejich výběr míra relevance výzkumného pracoviště, dosavadní rozsah prognostické produkce a návaznost, resp. provázanost na předchozí prognostické výstupy a v neposlední řadě aktuálnost.

Pokud jde o klíčové prognózy, jedná se o:

- Mapping the Global Future (U. S. National Intelligence Council) /2004,
- The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025 (European Institute for Security Studies) / 2006,
- The DCDC Global Strategic Trends Programme (UK Ministry of Defence) /2007,

- National Security and the Threat of Climate Change (The CNA Corporation) /2007,
- Leonard Mark, Divided World: The struggle for primacy in 2020 (Centre for European Reform) /2007,
- Charles Grant with Tomas Valasek, Preparing for the multipolar world: European foreign and security policy in 2020 (Centre for European Reform) /2008,
- The French White Paper on Defence and National Security /2008.

Z produkce CESES byly zdrojem dva obsáhlejší texty: **Interní studie pro oblast kritických infrastruktur**, [3] která vznikla spoluprací CESES a Ústavu jaderného výzkumu v Řeži v roce 2006, a studie **Megatrendy světového vývoje** [4]; jejich finální verze vyšla v tomto roce a analyzuje trendy, jež z našeho pohledu nejvíce ovlivňují současnou a budoucí podobu světa:

- degradaci životního prostředí a z toho vyplývající nebezpečí negativních klimatických změn, globální nerovnost jako zdroj vážné bezpečnostní hrozby a utváření multipolárního světa,
- nástup „nových velmocí“ a politické, ekonomické a bezpečnostní důsledky tohoto procesu.

V této publikaci jsme využívali i analýzy a prognózy vzniklé mimo transatlantický prostor, mj. i ruské a čínské. Kromě analýz a prognóz jsme věnovali pozornost relevantním politickým dokumentům, které samotné analýzy a prognózy odrážejí a zhmotňují je v konkrétní politické koncepty.

Analýzy a prognózy nám sloužily i jako podklad pro tvorbu tzv. „**divokých karet**“ (naši britští kolegové používají termín „**strategické šoky**“). Divoké karty v podstatě představují dramatické expozice událostí, které – i když nejsou pravděpodobné – nejde zcela ze spektra úvah o možných budoucnostech vyloučit, a to i na základě existujících trendů vývoje. [5]

Analýzy a prognózy reflektují proces utváření a dnes možná spíše dotváření multipolárního světa, který bude mít na budoucnost Evropy a její bezpečnost zásadní dopad. Je to dáno tím, že Evropa sama je jedním z významných globálních aktérů, přičemž aktérem, který zároveň realizuje velmi složitou transformaci tradičního státního systému existujícího v Evropě po několik století.

Vytváření multipolárního světa se odráží i v několika tezích, jež jsou společné všem námi vybraným prognostickým studiím. Tyto teze lze prakticky denně konfrontovat s dynamikou světového vývoje, která je může doplňovat a rozšiřovat.

K samotným tezím:

1. Utváření multipolárního světa je faktem. Vedle Spojených států amerických, které dosud představují jedinou skutečně globální supervelmoc, a dalších hlavních globálních aktérů - EU, Číny a Ruska, se stále více projevuje politický a ekonomický vliv regionálních aktérů např. Indie, Brazílie, Íránu, Indonésie, Turecka, Jihoafrické unie, Mexika a dalších, což činí mezinárodní systém více heterogenní. Dá se očekávat rozšiřování vlivu, i na základě příkladu EU, regionálních politických, ekonomických a bezpečnostních uskupení, jakými jsou např. ASEAN, MERCOSUR, Šanghajska organizace spolupráce (ŠOS) nebo Rada pro spolupráci v Perském zálivu. Dojde i k vytváření nových globálních finančních center. Západ resp. Evropa budou muset stále více, podle názvu jedné z kapitol publikace CESES o megatrendech světového vývoje, brát v úvahu tzv. „nezápadní tvář globalizace“. Samozřejmě, že nelze pominout vliv současné americké finanční krize s globálními dopady na budoucí podobu multipolárního světa.

Řada prognóz a analýz symptomy krize zaznamenala, nicméně její skutečný rozsah a dopady mají zřejmě podobu skutečné divoké karty nebo strategického šoku. Možná, že na hlubší analýzu krize je ještě brzy, ale lze citovat nepopiratelnou světovou autoritu, finančníka a filantropa George Söröse z jeho knihy „Nové paradigma finančních trhů“ [6], která sice vyšla na jaře letošního roku, tedy před vypuknutím akutní fáze krize, nicméně její ostrost dobře odhadl. Podle jeho názoru prožíváme „konec dlouhého období stability založené na dominantní moci Spojených států a roli dolaru jako hlavní rezervní měny“. Sörös očekává „čas politické a finanční nestability, následovaný při trošce štěstí novým uspořádáním světa“.

2. V této souvislosti je na místě se ve druhé tezi pozastavit nad rolí Spojených států v budoucím světě. Spojené státy zřejmě zůstanou pro dohlednou budoucnost nejvýznamnější globální mocností. Je to dáno ekonomickou silou – podílejí se dnes přibližně 20 % na světovém HDP, vedoucí rolí v technologických inovacích, ve výzkumu a vývoji, využívání špičkového vzdělávání i poměrně příznivou demografickou situací. Nelze pominout ani jejich vojenskou sílu. Na druhé straně je dnes možné říci, že Spojené státy ztratily po dvou dekadách od konce studené války svoji superiorní pozici. Mezi příčiny patří především chybná strategie při řešení globálních a regionálních politických a bezpečnostních problémů především v posledních osmi letech a nástup nových mocností konkurujících Spojeným státům, což se týká především Číny. Vlivný americký publicista Fareed Zakaria ve své knize „The Post-American World“ přišel s tezí, že se v něm nejedná o ústup Ameriky, ale o nástup jiných zemí“. [7] Tento závěr např. dokumentuje zpřesněná prognóza ekonomického vývoje „nastupujících mocností“ banky Goldman Sachs. Proti předcházející prognóze z roku 2006, která došla k závěru, že čínská ekonomika dostihne ekonomiku americkou počátkem 40. let 21. století, byl v poslední prognóze tento závěr zpřesněn: dojde k tomu kolem roku 2025. Spojené státy přitom mohou být právě v tomto období konfrontovány s neudržitelností svého vnitřního (rozpočtového) a vnějšího (obchodního) deficitu, před čímž důrazně minulý rok v prestižním časopisu *The Futurist* varoval David Walker, ředitel vlivného amerického vládního Kontrolního úřadu. [8] Je na místě otázka, zda se tyto deficity, které jsou již dnes velmi výrazné, podaří eliminovat, a to vzhledem k nutnosti sanovat v nejbližších letech krizí zasažený americký bankovní sektor. A následuje další otázka, zda za této situace si budou moci Spojené státy dovolit dlouhodobě udržovat vysoký vojenský rozpočet - v roce 2009 711 miliard dolarů, tj. 48 % celosvětových vojenských výdajů. I ve světle zmíněných trendů a faktů lze říci, že Spojené státy jsou stále vedoucí světovou vojenskou, politickou a ekonomickou mocností, dnes ale již spíše v pozici „prvního mezi rovnými“.
3. Globální vládnutí resp. jeho instituce má omezenou funkčnost. Týká se to v prvé řadě Organizace spojených národů, ale jak dnes vidíme např. i Mezinárodního měnového fondu. Funkčnost globálního vládnutí bude ovlivněna vztahy mezi „starými“ a „novými“ mocnostmi. Je zjevné, že více vzájemně závislý a propojený svět generuje problémy a výzvy, jejichž zvládnutí vyžaduje spolupráci a koordinaci všech hlavních aktérů. Přístup ke zvládnutí problémů a výzev se může mezi „starými“ a „novými“ aktéry lišit, což může způsobovat růst napětí v mezinárodních vztazích, čehož jsme svědky i nyní. Týká se to především zajišťování bezpečnosti a přístupů k energetickým zdrojům v některých klíčových regionech (Blízký východ, subsaharská Afrika, Zakavkazsko, střední, jižní a východní Asie). Francouzská bílá kniha o obraně právě tyto regiony

zasazuje do tzv. hlavních strategických os od Atlantiku k Indickému oceánu, které jsou podle ní výsostně důležité pro evropskou bezpečnost. Zdrojem konfliktu jsou i některé systémové problémy jako např. přístupy k ochraně klimatu. Pro budoucnost je důležité, v jaké míře a podobě budou noví nebo staronoví globální aktéři (Čína, Rusko, Indie, Brazílie) promítat svůj ekonomický vliv do vlivu politického, což bude zřejmě klíčové právě z hlediska budoucí podoby mezinárodního politického a ekonomického systému. Profesor Suda z Pittsburské univerzity hovoří v této souvislosti o potřebě položit základy „globální politické autority“, která jediná bude s to řešit problémy globálního oteplení, mezinárodního terorismu, kontroly zbraní hromadného ničení, světového obchodu a hospodářského rozvoje. Otevřené zůstává, zda se tak může stát aktivizací OSN, nebo bude nutné vytvořit světovou instituci zcela novou, např. na půdorysu G-8 či G-20.

4. V prognostických studiích se můžeme setkat i se scénáři, které počítají s možností, že multipolarita bude mít podobu existence nepřátelských aliancí, které mohou částečně evokovat i dobu studené války. Například se jedná o alianci demokratického západního světa proti tzv. „ose autokracií“ vedených Ruskem a Čínou. Podle některých interpretací by se mohlo jednat o „střet kapitalismů“, tj. liberálního s neliberálním. Další prognózy vycházejí z toho, že multipolarita sice představuje rozdělení vlivu mezi řadu aktérů, nicméně tento vliv není rozdělen rovnoměrně a v boji o tento vliv může docházet ke zvyšování politického, ekonomického i vojenského napětí mezi aktéry. Tyto prognózy se svým způsobem naplnily v nedávném gruzínsko-ruském konfliktu s účastí Ruska, EU a USA v něm. V ruských analýzách se můžeme setkat i s vizí střetu Západu a islámu vyvolaného západním útokem na Írán, ve kterém by ostatní „póly“ vlivu daly přednost stát stranou takového konfliktu. Absolutně není možné vyloučit, že všechny zmíněné scénáře se naplní, ostatně existují i dílčí symptomy, jako již vzpomínaný gruzínsko-ruský konflikt, které to mohou potvrzovat. Potřeba společně zvládat na globální úrovni takové klíčové problémy, jakými jsou klimatické změny, energetická bezpečnost nebo již několikrát vzpomínaná finanční krize, mohou vést k naplnění takového modelu multipolarity založeného na **„koncertu všech globálních a regionálních mocností“**, které by se řídily vzájemně přijatými mnohostrannými pravidly a závazky jak se uvádí ve studii Evropského institutu bezpečnostních studií o světě a EU v roce 2025. Tím by také zřejmě předcházely i případným střetům. Klíčovým problémem fungování takového modelu zřejmě bude jeho přijatelnost resp. nepřijatelnost Spojenými státy americkými.

Závěr o „koncertu velmocí“ není v zásadním rozporu s jednou zásadní tezí evropské bezpečnostní strategie vypovídající o evropské „soft power“ ve vztahu k multipolaritě resp. multilateralismu:

„Ve světě globálních hrozeb, globálních trhů a globálních médií závisí naše (tj. evropská) bezpečnost a prosperita stále více na efektivním systému mnohostranné spolupráce. Naším cílem je vytvořit silnější mezinárodní společenství, dobře fungující mezinárodní instituce a mezinárodní řád založený na dodržování přijatých norem.“ [9]

Evropská unie má k naplnění tohoto cíle plnou legitimitu, a to i přes vnitřní politické, ekonomické a institucionální problémy. V této souvislosti jsou případná slova britského politologa Marka Leonarda, že **„dnešní EU je mikrokosmem světového řádu, který by evropské země chtěly vidět v roce 2020“**. [10]

Udržet takto definované místo v globálním světě nebude jednoduché, a to i v konfrontaci se širokým spektrem hrozeb, kterým EU čelí nebo bude muset čelit. Tyto hrozby není třeba podrobněji analyzovat, členům české bezpečnostní komunity jsou známy. Nicméně jsme na základě analýzy bezpečnostních prognóz sestavili „žebříček“ sedmnácti hlavních hrozeb evropské bezpečnosti.

Kromě pěti hlavních hrozeb zmiňovaných přímo i v evropské bezpečnostní strategii – terorismu, šíření zbraní hromadného ničení, regionálních konfliktů, zhroucené státní moci a organizovaného zločinu, se dále jedná o:

- degradaci životního prostředí nevratnými klimatickými změnami,
- omezený přístup k energetickým zdrojům, hrozbu evropské energetické krize,
- přírodní katastrofy,
- epidemie, resp. pandemie,
- stárnutí populace v zemích EU,
- ilegální migraci,
- ohrožení evropského sociálního modelu vlivem nepředvídaných, resp. nezvladatelných následků globalizace („sociální bezpečnosti“),
- radikalizaci části společností z etnických a sociálních příčin,
- korupci a praní špinavých peněz,
- technologické havárie,
- selhání, resp. kolaps počítačových technologií,
- humanitární krize.

Ne všechny hrozby mohou **dnes bezprostředně** ohrožovat území EU. Faktem však je, že mezi nimi existuje vzájemná propojenost a následky hrozeb mohou již nyní ovlivnit bezpečnost občanů unie. Vzájemnou propojenost hrozeb je možné dokumentovat i na dvou příkladech, které se bezprostředně dotýkají Evropy.

Degradace životního prostředí jako následek globálního oteplování vede k desertifikaci rozsáhlých území, což je spojeno s vyčerpáním zdrojů pitné vody, poklesem zemědělské produkce, nedostatkem potravin, resp. zvyšováním jejich ceny. Týká se to především regionů v bezprostřední blízkosti unie – severní a subsaharské Afriky a Blízkého východu. Dopady zmíněných negativních jevů vedou k podvýživě a chudobě obyvatelstva, radikalizují populaci a způsobují sociální nepokoje a násilí. Navíc „demografická exploze“ ve zmíněných regionech začíná vytvářet svého druhu začarovaný kruh. Dokumentuje to pár čísel z prognóz OSN: V Egyptě například počet obyvatel vzrostl za poslední dvě dekády o dvacet, v Sýrii o šest a v Libyi o více jak dva miliony. Prognózy OSN jsou neméně výmluvné: v roce 2030 má tak žít v Egyptě již 120 milionů obyvatel. Nekontrolovaný růst obyvatel vede k tomu, že nebude v budoucnosti dostatek práce, vody a potravin. To vše je nevyhnutelně spojeno s devastací životního prostředí. Podle výzkumů Světové banky bude potřeba vytvořit v regionu Blízkého východu a severní Afriky 80 – 100 milionů pracovních míst. To se těžko podaří. V expertní studii španělského ministerstva obrany „Strategic Panorama 2005/2006“ [11] se uvádí, že v jižních středomořských zemích je polovina populace mladší 25 let a počet lidí v zaměstnaneckém věku stoupá v této dekádě o 4,2 miliónu ročně. Většina z nich je frustrována neuspokojivou společenskou a ekonomickou situací ve svých zemích, kterým vládnou převážně autokratické režimy. Emigrace do Evropy je pro ně existenčním východiskem. Na blízkém obzoru jsou spontánní masové migrační vlny, mnohem větší než ty, se kterými jsou dnes konfrontováni naši jižní spojenci v EU, jejichž následkem může v jejich členských zemích docházet k ohrožení veřejné bezpečnosti a sociální soudržnosti. Vytvoření Unie pro Středomoří podle návrhu

francouzského prezidenta Nicolase Sarkozyho, která by mohla pomoci řadu naznačených problémů eliminovat prostřednictvím efektivní „soft power“, tak má zřejmou logiku

Degradace životního prostředí a z ní vyplývající klimatické změny má dopady i na geopolitiku. Ilustrativním příkladem je region také ležící v bezprostředním sousedství EU, tentokrát na severu – Arktida. Její zvyšující se význam přímo podtrhl dokument EU „Klimatické změny a mezinárodní bezpečnost“ ze 14. března 2008 [12] připravený vysokým představitelem EU pro zahraniční a bezpečnostní politiku Javierem Solanou pro Evropskou radu. V dokumentu se uvádí, že oteplování v Arktidě otevírá nové mezinárodní obchodní cesty a zvýšená dostupnost enormních zásob uhlovodíků v Arktidě mění geostrategickou dynamiku v regionu s potenciálními důsledky pro mezinárodní stabilitu a evropské bezpečnostní zájmy. Podle expertních odhadů se v Arktidě nachází 13 % světových neobjevených zásob ropy a 30 % zemního plynu. Na obzoru se rýsují teritoriální spory i na základě ne zcela jasného teritoriálního dělení Arktidy mezi několika členskými státy NATO a EU, tj. Spojenými státy, Kanadou, Dánskem a Norskem a na druhé straně Ruskem.

Stárnutí evropské populace představuje pro Evropu další bezpečnostní hrozbu, ač o jejím rozsahu a dopadu se zatím v širším veřejném diskurzu na úkor jiných hrozeb stále nehovoří dostatečně. Studie **Mapping Global Future** hovoří o Evropě (spolu s Japonskem) jako o „stárnoucích mocnostech“ [13], což dokládá i úroveň plodnosti, která dosahuje úrovně 1,4, přičemž prostá reprodukce by vyžadovala úroveň 2,1. Nadcházející populační úbytek v Evropě může mít bezprecedentní důsledky. Již v současnosti zaznamenávají některé členské státy EU ve střední a východní Evropě populační pokles a další země je budou dříve či později následovat. Zpomalování populačního růstu je nevyhnutelně spojeno s populačním stárnutím – podle prognóz dosáhne věkový medián v EU v roce 2025 45 let a již po roce 2010 se začne snižovat počet a podíl obyvatelstva v produktivním věku 15-64 let a počet starších neaktivních osob připadajících na jednoho ekonomicky aktivního začne prudce narůstat. Pro „evropské stárnutí“ tak bude nutné zvyšovat výdaje na zdravotní a sociální péči a služby, což představuje velkou zátěž pro veřejné rozpočty, ve kterých může být následně alokováno, i pod tlakem veřejnosti, méně prostředků na vojenské rozpočty. Stárnutí populace negativně ovlivní rekrutační potenciál nejen pro armádu, policii, ale i další součásti bezpečnostního systému.

Jednou z uvažovaných cest jak udržet nebo zmírnit pokles počtu ekonomicky aktivních obyvatel je i kontrolovaná migrace z mimounijních oblastí. Očekávaný kontrolovaný migrační příliv 650 – 850 tisíc osob ročně v dalších dvou dekadách zřejmě může pouze zmírnit populační úbytky a stárnutí. Navíc vyvstávají dva problémy. Prvním je integrace imigrantů do evropských společností, což rozhodně není, jak vidíme na příkladu řady západoevropských zemí, jednoduchý proces. Druhý problém spočívá v tom, že potřeba získávat kvalifikovanou pracovní sílu z oblastí mimo unii (Afrika, Blízký východ) může vyústit spíše k „úniku mozků“, tedy transferu odborníků z rozvojových zemí, který tyto země z politického a ekonomického hlediska poškozuje, což v konečném důsledku není z bezpečnostního hlediska výhodné ani pro Evropu samotnou.

Evropský demografický pokles má nepřehlédnutelnou geopolitickou dimenzi. Ve studii Evropského institutu bezpečnostních studií o světě a EU v roce 2025 [14] se jasně uvádí, že schopnost Západu, a tedy i Evropy ovlivňovat mezinárodní záležitosti bude podrobena zkoušce i proto, že jeho podíl na světové populaci a HDP se zmenšuje.

Bezpečnostní analýzy a prognózy ve světě, v EU a v ČR, představují cenný zdroj informací nejen pro akademický výzkum, ale i pro politické rozhodování, které by z povahy věci mělo

jít za rámec jednoho, dvou či dokonce tří volebních období. V dnešním dynamicky se vyvíjejícím světě je to kategorický imperativ. Diskuze o bezpečnostních analýzách a prognózách je z povahy věci permanentním procesem, ve kterém je nutné brát v úvahu mnoho faktorů a variant, i dynamiku vývoje. Proto by nebylo od věci využít českého předsednictví v EU k zahájení procesu novelizace české bezpečnostní strategie, a to jak v návaznosti na aktuální a perspektivní vývoj EU, její zahraniční a bezpečnostní politiky, tak i na vývoj Severoatlantické aliance. Svět a obě jmenované organizace se od roku 2003 posunuly dále a nevnímat tento posun může být chybou. Příkladem nám může francouzský přístup k diskuzi o národní, evropské a světové bezpečnosti, který v letošním roce vyústil v přijetí Bílé knihy o obraně a národní bezpečnosti.

*Studie vznikla v rámci výzkumného úkolu
„Rozvoj české společnosti v Evropské unii: výzvy a rizika“ (MSM 0021620841).*

Poznámky:

- [1] Bezpečná Evropa v lepším světě: Evropská bezpečnostní strategie. In *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007, 152 stran.
- [2] ASH, G. T. *Svobodný svět. Amerika, Evropa a budoucnost Západu*. Praha-Litomyšl: Paseka, 2006, s. 17.
- [3] *Studie pro oblast kritických infrastruktur v rámci projektu přípravy výzkumného centra pro EU*. Řež: Ústav jaderného výzkumu a.s., 2007.
- [4] BALABÁN, M. Megatrendy světového vývoje. Filozofická fakulta UK, Fakulta sociálních věd UK. In *Pražské sociálně vědní studie*, 2008, http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/281_031%20-%20Balaban.pdf.
- [5] Blíže viz BALABÁN, M., RAŠEK. A. Divoké karty v budoucím vývoji světové bezpečnosti. *Vojenské rozhledy*, ročník 17 (49), č. 2 /2008, s. 3-17.
- [6] SOROS, G. *The New Paradigm for Financial Markets. The Credit Crisis of 2008 and What It Means*. Public Affairs Books, 2008. 208 stran.
- [7] ZAKARIA, F. *The Post-American World*. W. W. Norton&Company, Inc., 2008. 288 stran.
- [8] WALKER, D. Foresight for Government. *The Futurist*, March-April 2007, http://www.wfs.org/Foresight_for_Government.pdf.
- [9] Bezpečná Evropa v lepším světě: Evropská bezpečnostní strategie. In *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007, s. 11.
- [10] LEONARD, M. *Divided world: The struggle for primacy in 2020*. London: Centre for European Reform, 2006, s. 35.
- [11] *Strategic Panorama 2005/2006*. Ministerio de Defensa. Spanish Institute for Strategic Studies. Real Instituto Elcano, s. 182.
- [12] *Climate Change and International Security*. Paper from the High Representative and the European Commission to the European Council, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/reports/99387.pdf.
- [13] *Mapping the Global Future*. Report of the National Intelligence Council's 2020 Project, 2004, http://www.cia.gov/nic/NIC_globaltrend2020.html, s. 56.
- [14] *The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025*. European Union Institute for Security Studies. Paris, 2006, <http://www.iss-eu.org/books/NGP.pdf>, s.195.

Literatura:

- BALABÁN, M. Megatrendy světového vývoje. Filozofická fakulta UK, Fakulta sociálních věd UK. In *Pražské sociálně vědní studie*, 2008, http://publication.fsv.cuni.cz/attachments/281_031%20-%20Balaban.pdf.
- Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007, 152 stran.
- LEONARD, M. *Divided World: The struggle for primacy in 2020*, London: Centre for European Reform, 2007, 54 stran.
- Contemporary China and Its Foreign Policy*. YANG, F. (ed.), Beijing: Word Affairs Press, 2002, 427 stran.
- Future Security Environment, Draft 1.3. – Symposium FSE-04 Apr. 2006*. 85 stran.
- GRANT, Ch. (with VALASEK, T.) *Preparing for the multipolar world: European foreign and security policy in 2020*, London: Centre for European Reform, 2007, 36 stran.

Hlavní aktéři vývoje bezpečnostní situace ve světě v horizontu 2020 s výhledem 2050 (2006). Sborník z workshopu k přípravě scénáře „Vývoj bezpečnostní situace ve světě, Evropě, ČR, v horizontu roku 2020, s výhledem do roku 2050“, Praha, 14. června 2006, http://ceses.cuni.cz/CESES-74-version1-061115_sbornik.pdf.

Long Term Vision, Strand One, Global Context study for an initial ESDP Long Term Vision (LTV). European Union Institute for Security Studies, Paris, 2006, 42 stran.

Mapping the Global Future. Report of the National Intelligence Council's 2020 Project, 2004, http://www.cia.gov/nic/NIC_globaltrend2020.html, 120 stran.

National Security and the Threat of Climate Change. The CNA Corporation, 2007, www.SecurityAndClimate.cna.org, 63 stran.

Strategic Panorama 2005/2006. Ministerio de Defensa. Spanish Institute for Strategic Studies. Real Instituto Elcano, 2006. 273 stran.

The DCDC Global Strategic Trends Programme 2007-2036. Ministry of Defence of United Kingdom, <http://www.mod.uk/DefenceInternet/AboutDefence/Organisation/AgenciesOrganisations/DCDC>, 88 stran.

The French White Paper on Defence and National Security, 2008, http://www.ambafrance-ca.org/IMG/pdf/Livre_blanc_Press_kit_english_version.pdf.

The New Global Puzzle: What World for the EU in 2025. European Union Institute for Security Studies. Paris, 2006, <http://www.iss-eu.org/books/NGP.pdf>, 250 stran.

The Rise of the Multi-Polar World. Accenture Policy and Corporate Affairs, 2007, http://www.accenture.com/NR/rdonlyres/FDE9A8E7-6839-472B-8C9E-957DD6DF1B76/0/MultiPolar_World_final.pdf, 32 stran.

V červenci tohoto roku schválila vláda novou Vojenskou strategii České republiky, která dále rozpracovává loňskou Transformaci rezortu Ministerstva obrany. Vojenská strategie dále odráží aktuální vývoj v NATO a ve společné bezpečnostní a obranné politice EU a odráží také naše zkušenosti z působení v těchto organizacích a poznání trendů vývoje bezpečnostního prostředí a vojenství za poslední léta.

Znovu si v ní potvrzujeme nedělitelnost hrozeb v euroatlantické oblasti a tím i mezinárodní rozměr zajišťování naší obrany. Nezbytnost společného postupu vůči těmto hrozbám v rámci NATO, EU, OSN, OBSE nebo i ad hoc koalic je proto kombinována se stále větším důrazem na mezinárodní spolupráci při rozvoji schopností a výstavbě našich ozbrojených sil.

Za největší novum ve Vojenské strategii lze považovat definitivní opuštění představy o realizovatelnosti samostatné obrany České republiky a nákladů s tím spojených. Vojenská strategie zdůrazňuje důležitost působení v zahraničních operacích pro naši bezpečnost, a to je místo, kam budeme finanční, materiální i lidské prostředky primárně v následujícím období směřovat. Nová Vojenská strategie rovněž lépe reaguje na soudobé požadavky Aliance i EU a zdůrazňuje výstavbu nasaditelných, interoperabilních a udržitelných sil pro působení v zahraničních operacích.

V období globálních bezpečnostních rizik a též v souladu s Vojenskou strategií bych chtěla zdůraznit potřebu podílet se na vytváření bezpečného prostředí přímo v krizových oblastech a jejich stabilizaci přispět k udržení bezpečnosti a stability v Evropě.

Působení v zahraničních operacích je úkol, který byl nosný pro rezort MO již v minulých letech a bude před námi stát i v roce příštím. Působení příslušníků rezortu MO v zahraničních operacích napomáhá mezinárodnímu úsilí k obnovení míru a bezpečnosti ve světě a současně je praktickým odrazem snahy ČR aktivně se zapojit do procesu stabilizace bezpečnostní situace také v oblastech, které se přímo nedotýkají jejích hranic, ale které bezpečnost ČR mohou ovlivňovat.

**Vlasta Parkanová, ministryně obrany ČR,
na velitelském shromáždění Armády ČR, 25. listopadu 2008**